

Dotazníkové šetření:

Dostupnost komplexní rehabilitační péče pro pacienty s roztroušenou sklerózou

Roztroušená skleróza (RS) je chronické neurodegenerativní onemocnění, které postihuje typicky mladé dospělé (první výskyt příznaků bývá nejčastěji mezi 20.-40.rokem věku). Toto onemocnění se projevuje jako autoimunitní zánětlivé onemocnění s následným degenerativním poškozením, které postihuje centrální nervový systém (tedy mozek a míchu).

V současné době je možné toto onemocnění léčit pomocí tzv.biologické léčby (tedy léků, které zasahují do průběhu autoimunitně vyprovokované zánětlivé reakce poškozující vlastní nervový systém pacientů).

Navzdory léčebným snahám lékařů, je u některých pacientů terapeutický efekt léčby nedostatečný a dochází k neurologickému poškození (disabilitě) pacientů. Právě z tohoto důvodu je pro pacienty důležitý přístup ke komplexní rehabilitační léčbě, která pomáhá zmírňovat symptomy onemocnění. Komplexní rehabilitační léčba má však u osob s RS význam již od počátku onemocnění, protože se stále více ukazuje, že vhodně zvolený pravidelný pohybový režim a psychoterapie může pomoci zlepšit zdravotní stav pacientů.

Bohužel se však stále v klinické praxi setkáváme s pacienty, kteří udávají ztížený přístup k rehabilitační terapii (fyzioterapii, ergoterapii a psychoterapii). To bylo také jedním z důvodů, které přispěli k založení spolku MS rehab z.s., jehož cílem je právě podpora terapeutů (formou vzdělávání a mezioborové spolupráce). Za účelem zjištění celkové dostupnosti komplexní terapie v rámci České republiky a se sekundárním cílem zmapování vzdělávacích potřeb terapeutů bylo realizováno následující dotazníkové šetření.

Metodika práce

Pro účely zmapování dostupnosti komplexní rehabilitační péče pro osoby s RS byl odborníky z organizace MS rehab z.s. vytvořen dotazník sledující zastoupení neurologických pacientů (s důrazem na pacienty s roztroušenou sklerózou) v ordinacích terapeutů. Zajímalo nás konkrétně zastoupení pacientů, druh poskytované terapie a přístupnost rehabilitačních zařízení. Další část dotazníku se pak zaměřovala na informace a typy vzdělávacích akcí, o které by měli případně terapeuti zájem.

Vzhledem k tomu, že v České republice neexistuje oficiální databáze terapeutů ve zdravotnictví, bylo provedeno ruční vyhledávání dostupných kontaktů na rehabilitační pracoviště (fyzioterapeuti, ergoterapeuti rehabilitační lékaři), pracoviště psychologů/psychoterapeutů, logopedů, zdravotně-sociálních pracovníků na internetu.

Pro účely dotazníku bylo vyhledáno 2721 terapeutů a následně osloveno 2204 osob s dostupným emailovým kontaktem, na který jim byl zaslán krátký dotazník. Z tohoto celkového počtu oslovených bylo již 244 osob uvedeno ve starší verzi databáze kontaktů na terapeuty (který spravuje organizace MS rehab z.s.).

Výsledky

Celkem dotazník zasláný emailem vyplnilo 382 osob, z nichž po odstranění duplicit zůstalo 373 korektně vyplněných dotazníků. Z tohoto počtu tvořili většinu respondenti fyzioterapeuti, celkem 254 osob (68 %). Dále byli zastoupeni psychologové a psychoterapeuti (n=61), lékaři (n=28), ergoterapeuti (n=21) a další zdravotnické profese (n=9).

Více než 70 % terapeutů má více než 10 let praxe a jedná se tedy o zkušené terapeuty, jejichž názor na případné edukativní akce je o to cennější. Podrobné zastoupení jednotlivých terapeutických profesí (včetně délky praxe) je zobrazeno v tabulce č.1.

Tabulka č.1 –Zastoupení jednotlivých terapeutů

Profese N=373	Délka praxe ≤ 2 roky	Délka praxe 2-5 let	Délka praxe 5-10 let	Délka praxe 10-15 let	Délka praxe 15-20 let	Délka praxe ≥ 20 let
Fyzioterapeut N=254	9 (3,5 %)	25 (9,8 %)	35 (13,7 %)	44 (17,3 %)	41 (16,1 %)	100 (39,3 %)
Psycholog/ Psychoterapeut N=61	2 (3,3 %)	9 (15 %)	11 (18,3 %)	15 (25 %)	3 (5 %)	20 (33,3 %)
Ergoterapeut N=21	2 (9,5 %)	5 (23,8 %)	5 (23,8 %)	2 (9,5 %)	4 (19 %)	3 (14,2 %)
Lékař N=28	0	4 (14,2 %)	2 (7,1 %)	5 (17,8 %)	2 (7,1 %)	15 (53,5 %)
Jiné (soc.pracovník, zdrav.sestra..) N=9	0	2 (22,2 %)	0	3 (33,3 %)	1 (11,1 %)	3 (33,3 %)
Celkem	13 (3,4 %)	45 (12 %)	53 (14,2 %)	70 (18,7 %)	51 (13,6 %)	141 (37,8 %)

Celkem 179 terapeutů (47,4 %) uvádí, že má pravidelně alespoň několik pacientů s RS ročně. Nejvíce respondentů bylo z nejlidnatějších oblastí, ze Středočeského kraje, Jihomoravského kraje a z Prahy. Přičemž také v těchto krajích má nejvíce terapeutů zkušenosti s pacienty s RS. Středočeský kraj má největší zastoupení fyzioterapeutů se zkušeností s RS, ale podle dat z dotazníku zde chybí kliničtí psychologové a ergoterapeuti, kteří by s těmito pacienty pracovali.

*Dostupnost komplexní rehabilitační péče pro pacienty s RS,
dotazníkové šetření*

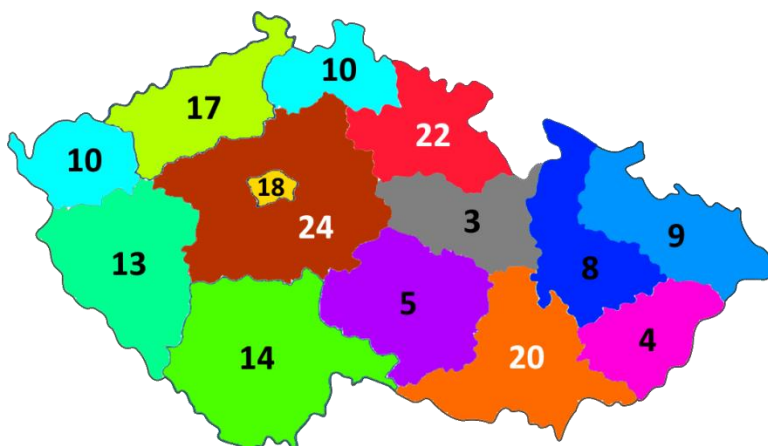
Naopak nejmenší zastoupení respondentů i terapeutů pracujících s RS má kraj Vysočina, Zlínský a Karlovarský kraj. Toto odpovídá také celkově nižšímu počtu obyvatel v těchto krajích. Podrobné zastoupení všech respondentů i terapeutů pracujících s osobami s RS je zobrazeno v Tabulce č.2.

Tabulka č.2–Zastoupení respondentů a terapeutů pracujících s osobami s RS podle jednotlivých krajů

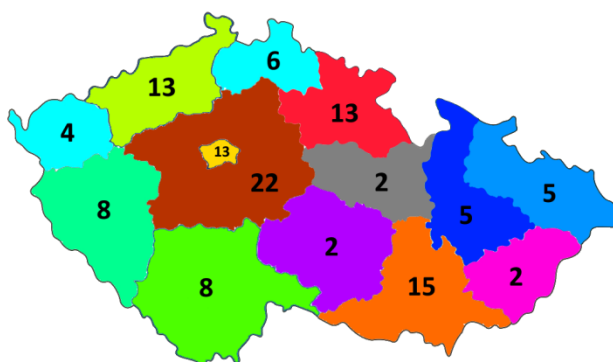
Kraj	Osloveno	Celkem/ Má pravidelně pacienty s RS	Fyzio (celkem/ má RS pacienty)	Psycho (celkem/ má RS pacienty)	Ergo (celkem/ má RS pacienty)	Lékař (celkem/ má RS pacienty)	Jiné (celkem/má RS pacienty)
Praha	203	42/18	31/13	4/4	5/1	1/1	1/0
Středočeský kraj	170	48/24	43/22	0	0	3/2	2/0
Jihočeský kraj	117	34/14	20/8	9/3	3/2	2/1	0
Plzeňský kraj	148	26/13	15/8	6/2	2/2	3/1	0
Karlovarský kraj	80	11/10	4/4	3/2	1/1	3/3	0
Liberecký kraj	175	23/10	12/6	3/1	4/1	3/1	1/1
Ústecký kraj	230	29/17	21/13	2/0	2/0	3/3	1/1
Jiho- moravský kraj	295	41/20	35/15	3/2	0	2/2	1/1
Olomoucký kraj	112	21/8	12/5	7/2	0	1/1	1/0
Zlínský kraj	131	11/4	7/2	3/1	0	1/1	0
Moravsko- slezský kraj	171	28/9	16/5	10/3	2/1	0	0
Pardubický kraj	50	16/3	14/2	0	0	2/1	0
Králove- hradecký kraj	263	33/22	17/13	9/5	2/2	3/2	2/1
Kraj Vysočina	59	10/5	7/2	1/1	0	1/1	1/1
Celkem	2204	373/177	254/118	60/26	21/10	28/20	10/5

Zastoupení terapeutů, kteří pracují s osobami s RS, v rámci celé České republiky přehledně ilustrují také následující obrázky.

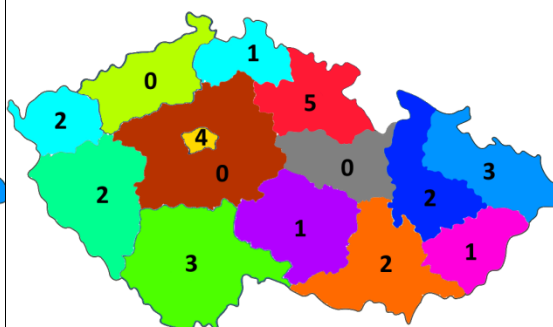
Obrázek č.1-Počet terapeutů se zkušenostmi s pacienty s RS v jednotlivých krajích ČR

Obrázek č.2-Počet fyzioterapeutů s pacienty s RS v jednotlivých krajích ČR

Obrázek č.3-Počet psychologů s pacienty s RS v jednotlivých krajích ČR

Většina respondentů poskytuje terapie osobám s RS ambulantní formou, která je hrazena ze zdravotního pojištění (celkem 57 %). Následuje ambulantní terapie poskytovaná za přímou platbu pacienta (42 %). Část fyzioterapeutů a ergoterapeutů také nabízí svým pacientům možnost terapie v domácím prostředí, 12 % (ve většině případů za úhradu pacienta). Psychologové pracující s osobami s RS pracují většinou ambulantní formou (hrazenou ze zdravotního pojištění) v rámci zdravotnického zařízení (68 %). Zatímco psychologové, kteří mají jiné dospělé pacienty s neurologickými diagnózami, častěji pracují v soukromé ordinaci za přímou platbu pacientů (68 %). Někteří terapeuté

poskytují také skupinové formy terapie (10 %) a část terapeutů (16 %) pracuje v pobytových rehabilitačních zařízeních (rehabilitační oddělení nemocnic, lázně, Domov sv. Josefa apod.) Podrobněji v Tabulce č.3.

Tabulka č.3 - Formy poskytované terapie

Profese	Ambulantní terapie (hrazeno pojišťovnou)	Ambulantní terapie (samoplátci)	Terapie v domácím prostředí pacienta	Pobytová rehabilitační terapie	Skupinové cvičení
Fyzioterapeut (pravidelně RS pacienti) N=118	71 (60 %)	49 (41,5 %)	22 (18,6 %)	27 (22,8 %)	15 (12,7 %)
Fyzioterapeut (pravidelně neurologičtí pacienti) N=128	75 (58,5 %)	74 (57,8 %)	15 (11,7 %)	22 (17,1 %)	16 (12,5 %)
Psycholog/psychoterapeut (pravidelně RS pacienti) N=27	17 (68 %)	13 (48 %)	1 (3,7 %)	0	3 (11 %)
Psycholog/psychoterapeut (pravidelně neurologičtí pacienti) N=25	13 (52 %)	17 (68 %)	1 (4 %)	0	1 (4 %)
Ergoterapeut (pravidelně RS pacienti) N=10	6 (60 %)	2 (20 %)	2 (20 %)	6 (60 %)	3 (30 %)
Ergoterapeut (pravidelně neurologičtí pacienti) N=11	8 (72,7 %)	3 (27,2 %)	4 (36,3 %)	6 (54,5 %)	2 (18,1 %)
Celkem N=373	190 (57 %)	158 (42 %)	45 (12 %)	61 (16,3 %)	40 (10,7 %)

Podíváme-li se blíže pouze na skupinu terapeutů, kteří pracují s pacienty s RS, tak většina z nich má minimálně několik pacientů s RS ročně, jde o celkem 60 % terapeutů (respondenti mají tedy široké spektrum pacientů, z nichž osoby s RS tvoří pouze část), menší část má pravidelně několik RS pacientů měsíčně (12 %) nebo týdně (16 %). Pacienti přichází na terapii většinou na doporučení jiného lékaře (70 %), než je ošetřující lékař v RS centru. Mnoho pacientů také přichází na terapii z vlastní iniciativy (53 %). Na doporučení ošetřujícího neurologa z RS centra přichází k rehabilitačním odborníkům pouze 27 % (podrobnosti viz Tabulka č.4).

Tabulka č.4 –Počet RS pacientů v terapii

Terapeuti s pacienty s RS	Mám několik RS pacientů týdně	Mám několik RS pacientů měsíčně	Mám několik RS pacientů ročně	Pacienti přichází na doporučení RS centra	Přichází na doporučení jiného lékaře/ zdravotníka	Pacienti přichází sami	Moje pracoviště je bezbariérové	Souhlasí se sdílením kontaktů na webu www.msrehab.cz
Fyzioterapeut N=118	19 (16,1 %)	14 (11,8 %)	84 (71,1 %)	29 (24,5 %)	84 (71,1 %)	62 (52,5 %)	91 (77,1 %)	57 (48,3 %)
Psycholog N=27	6 (22,2 %)	3 (11,1 %)	18 (66,6 %)	9 (33,3 %)	18 (66,6 %)	15 (55,5 %)	17 (62,9 %)	21 (77,7 %)
Ergoterapeut N=10	2 (20 %)	3 (30 %)	5 (50 %)	3 (30 %)	7 (70 %)	6 (60 %)	10 (100 %)	5 (50 %)
Lékař N=20	2 (10 %)	2 (10 %)	16 (80 %)	7 (35 %)	16 (80 %)	11 (55 %)	19 (95 %)	12 (60 %)
Další (soc.pracovník, zdrav.sestra..) N=4	0	1 (25 %)	3 (75 %)	1 (25 %)	2 (50 %)	2 (50 %)	4 (100 %)	3 (75 %)
Celkem N=179	29 (16,2 %)	23 (12,8 %)	108 (60,3 %)	49 (27,3 %)	127 (70,9 %)	96 (53,6 %)	141 (78,7 %)	98 (54,7 %)

Rehabilitační pracoviště poskytující terapii osobám s RS jsou z velké části bezbariérová (jde o 78 % pracovišť). Také mnoho pracovišť psychologů, kteří pracují s RS má bezbariérový přístup (62 % pracovišť psychologů poskytujících terapie RS pacientům).

Součástí dotazníku byla také otázka, zda terapeuti souhlasí s uvedením jejich kontaktu ve veřejné databázi kontaktů spolku MS rehab z.s. Do této online dostupné databáze mohou nahlížet pacienti nebo jejich ošetřující lékaři a vyhledat tak vhodného terapeuta (podle zdravotnické specializace a podle příslušného místa bydliště pacienta). Celkem 98 terapeutů má zájem o uvedení ve veřejné databázi MS rehab z.s. a dalších 63 projevilo zájem pouze o pravidelné zasílání aktualit z oboru (celkem tedy 43 % respondentů má zájem o pravidelné aktuality z oboru).

Kromě dostupnosti rehabilitační terapie pro osoby s RS v rámci ČR nás také zajímala, jaká je mezi terapeuty poptávka po vzdělávacích akcích a materiálech.

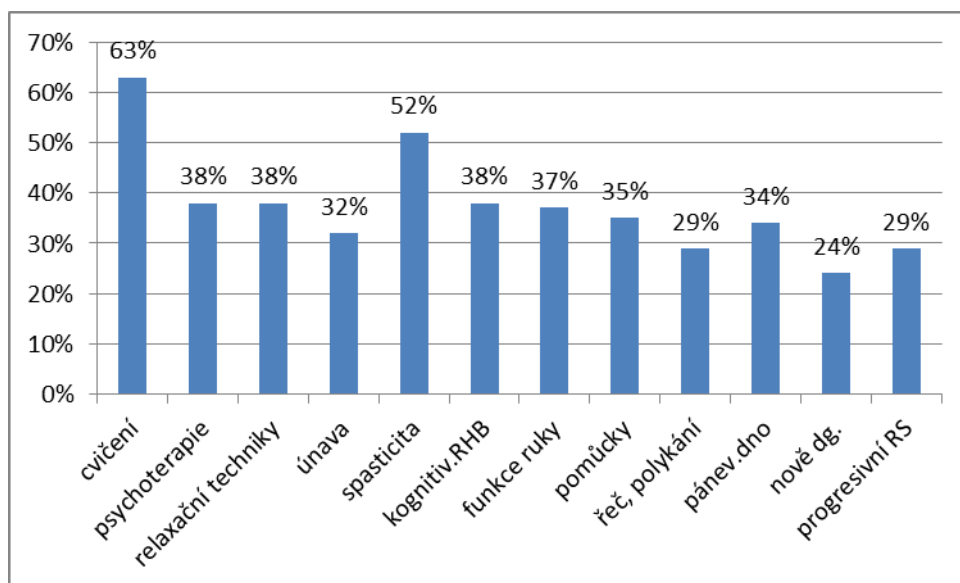
Dotazovali jsme se, o jaká témata je mezi terapeuty největší zájem. Celkově nejžádanějším tématem je problematika různých typů vhodného cvičení (63 %), možnosti řešení spasticity u osob s RS (52 %) a na dalším místě psychoterapie (38 %), relaxační techniky (38 %), kognitivní rehabilitace (38 %) a trénink funkce ruky (37 %).

Fyzioterapeuté mají nejvíce zájem o téma cvičení (zajímá 74 %), spasticita (61 %), kompenzační pomůcky a soběstačnost (38 %) a trénink funkce ruky (38 %). Psychologové by rádi prohloubili své

znalosti v oblasti psychoterapie osob s RS (86 %), kognitivní rehabilitace (62 %) a v tématu relaxačního cvičení (59 %). Lékaře nejvíce zaujalo téma cvičení (64 %), trénink funkce ruky (60 %), kognitivní rehabilitaci (50 %) a spasticitu (50 %). Ergoterapeuté se nejvíce zajímají o trénink funkce ruky (80 %), kognitivní rehabilitaci (76 %), spasticitu (71 %), kompenzační pomůcky (66 %), cvičení (66 %) a problematiku pacientů s progresivním onemocněním (66 %).

Podrobněji jsou výsledky zobrazeny na Obrázku č. 4 a v Tabulce č. 5.

Obrázek č.4 – Žádaná témata vzdělávacích akcí

Problematika pacientů s RS, kteří jsou více neurologicky postižení (s progresivní formou RS), zajímá celkem 29 % terapeutů (konkrétně 29 % všech respondentů fyzioterapeutů, 66 % respondentů ergoterapeutů, 32 % dotázaných lékařů a 18 % psychologů). O tématu osob s nově diagnostikovanou RS by se rádo dozvědělo více informací celkem 24 % terapeutů (konkrétně 24 % všech respondentů z řad fyzioterapeutů, 26 % respondentů psychologů, 23 % ergoterapeutů a 25 % dotazovaných lékařů).

Z dalších témat, o které by měli případně respondenti zájem, byla zmíněna problematika mezioborové spolupráce, komplexní-celostní přístup k pacientům, nové neurofyziologické poznatky, těhotenství, RS v dětství a sociální problematika.

Tabulka č.5 - O jaká vzdělávací témata mají terapeuti zájem?

Edukační témata	Celkem N=373	Fyzioterapeut N=254	Psychoterapeut N=61	Ergoterapeut N=21	Lékař N=28	Jiné N=9
Cvičení	235 (63 %)	190 (74,8 %)	7 (11,4 %)	14 (66,6 %)	18 (64,2 %)	6 (66,6 %)
Psychoterapie	145 (38,8 %)	74 (29,1 %)	53 (86,8 %)	7 (33,3 %)	7 (25 %)	4 (44,4 %)
Relaxační cvičení	145 (38,8 %)	89 (35 %)	36 (59 %)	8 (38 %)	7 (25 %)	5 (55,5 %)
Únava	122 (32,7 %)	78 (30,7 %)	26 (42,6 %)	9 (42,8 %)	6	3 (33,3 %)
Spasticita	194 (52 %)	156 (61,4 %)	4 (6,5 %)	15 (71,4 %)	14 (50 %)	5 (55,5 %)
Kognitivní RHB	143 (38,3 %)	73 (28,7 %)	38 (62,2 %)	16 (76,1 %)	14 (50 %)	2 (22,2 %)
Trénink funkce ruky	140 (37,5 %)	99 (38,9 %)	3 (4,9 %)	17 (80,9 %)	17 (60,7 %)	4 (44,4 %)
Kompenzační pomůcky, soběstačnost	131 (35,1 %)	97 (38,1 %)	4 (6,5 %)	14 (66,6 %)	12 (42,8 %)	4 (44,4 %)
Polykání, řeč	109 (29,2 %)	80 (31,4 %)	6 (9,8 %)	11 (52,3 %)	10 (35,7 %)	2 (22,2 %)
Pánevní dno	130 (34,8 %)	107 (42,1 %)	4 (6,5 %)	5 (23,8 %)	11 (39,2 %)	3 (33,3 %)
Nově diagnostikovaní pacienti	93 (24,9 %)	62 (24,4 %)	16 (26,2 %)	5 (23,8 %)	7 (25 %)	3 (33,3 %)
Progresivní pacienti	109 (29,2 %)	74 (29,1 %)	11 (18 %)	14 (66,6 %)	9 (32,1 %)	1 (11,1 %)
Jiné	9 (2,4 %)	7 (2,7 %)	1 (1,6 %)	0	0	1 (11,1 %)

Z typu vzdělávacích akcí byla mezi respondenty nejvíce preferována forma regionálních vzdělávacích akcí (preferuje 60 %). Celostátní konferenci s mezinárodními hosty by uvítalo 42 % dotázaných a možnost online poradny 21 %.

Většina terapeutů preferuje online dostupné odborné materiály, které si mohou pro své pacienty stáhnout nebo jim na ně poslat odkaz (celkem 72 % dotázaných, konkrétně 61 % všech fyzioterapeutů, 50 % psychologů, 85 % psychologů a 64 % lékařů). Ale stále přetrvává překvapivě velký zájem o tištěné odborné materiály, celkem u 45 %. Tištěné materiály ocení pro své pacienty 43 % fyzioterapeutů, 45 % psychologů, 57 % ergoterapeutů a lékařů. Podrobněji v Tabulce č.6.

Tabulka č.6 – Jakou formu vzdělávacích akcí preferujete?

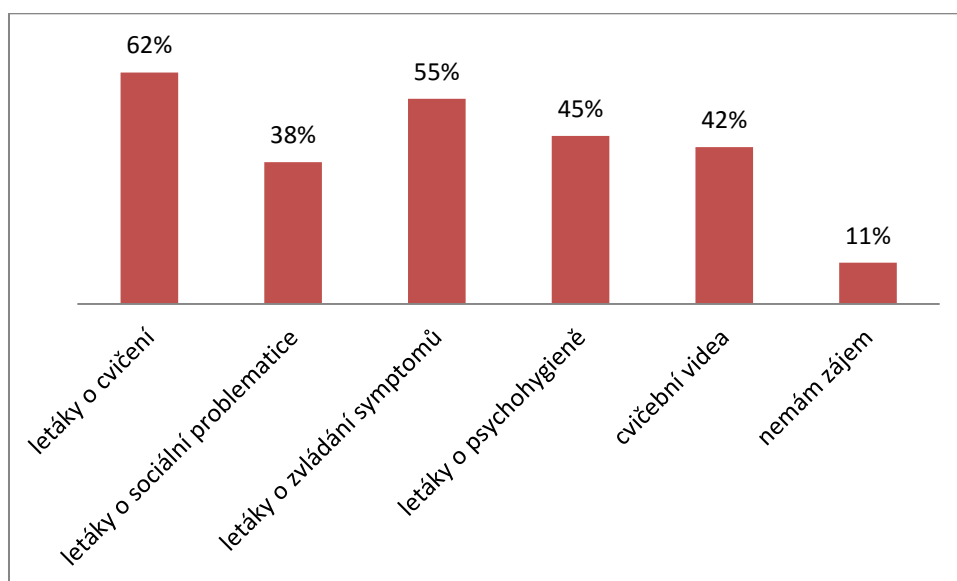
Profese	Celostátní konference s účastí zahraničních odborníků	Regionální vzdělávací akce	Tištěné odborné materiály	Online dostupné odborné materiály	Online poradna	Nemám zájem
Fyzioterapeut N=254	105 (41,3 %)	157 (61,8 %)	110 (43,3 %)	157 (61,8 %)	49 (19,2 %)	9 (3,5 %)
Psycholog/ Psychoterapeut N=61	23 (37,7 %)	31 (50,8 %)	28 (45,9 %)	42 (68,8 %)	14 (22,9 %)	8 (13,1 %)
Ergoterapeut N=21	14 (66,6 %)	18 (85,7 %)	12 (57,1 %)	17 (80,9 %)	5 (23,8 %)	0
Lékař N=28	13 (46,4 %)	18 (64,2 %)	16 (57,1 %)	20 (71,4 %)	8 (28,5 %)	0
Jiné (soc.pracovník, zdrav.sestra..) N=9	2 (22 %)	3 (33 %)	2 (22 %)	3 (33 %)	4 (44 %)	0
Celkem N=373	157 (42 %)	227 (60,8 %)	168 (45 %)	239 (72 %)	80 (21,4 %)	17

Další dotaz se zaměřoval na to, o jaké materiály pro své pacienty s RS mají terapeuti největší zájem. Nejvyšší počet respondentů by pro své pacienty ocenil letáky se cvičením (62 %), letáky o zvládnání symptomů (54 %) a letáky o psychohygieně (44 %). Podrobné výsledky jsou zobrazeny na Obrázku č.5 a v Tabulce č.7.

Tabulka č.7 - O jaké materiály pro pacienty máte zájem?

Profese	Letáky o cvičení	Letáky o sociální problematice	Letáky o zvládnání symptomů	Letáky o psychohygieně	Cvičební videa	Nemám zájem
Fyzioterapeut N=254	180 (70,8 %)	84 (33 %)	140 (55,1 %)	99 (38,9 %)	111 (43,7 %)	19 (7,4 %)
Psycholog/ Psychoterapeut N=61	15 (25 %)	31 (51,6 %)	35 (58,3 %)	41 (68,3 %)	18 (30 %)	10 (16,6 %)
Ergoterapeut N=21	12 (57,1 %)	12 (57,1 %)	15 (71,4 %)	12 (57,1 %)	12 (57,1 %)	1 (4,76 %)
Lékař N=28	21 (75 %)	10 (35,7 %)	11 (39,2 %)	10 (35,7 %)	11 (39,2 %)	0
Jiné (soc.pracovník, zdrav.sestra..) N=9	4 (44,4 %)	5 (55,5 %)	4 (44,4 %)	5 (55,5 %)	4 (44,4 %)	0
Celkem N=373	232 (62,1 %)	142 (38 %)	205 (54,9 %)	167 (44,7 %)	156 (41,8 %)	40 (10,7 %)

Obrázek č.5 - Jaké materiály pro své pacienty s RS by terapeuti ocenili?

Závěr

Provedené dotazníkové šetření popisuje situaci ohledně dostupnosti komplexní rehabilitační léčbě pro pacienty s RS v roce 2020. Zcela jistě nebyli zastoupeni všichni terapeuti pracující s RS, protože dotazník byl zaslán pouze terapeutům s veřejně dostupným emailovým kontaktem (nicméně v dnešní době se dá předpokládat, že drtivá většina terapeutů běžně emailovou komunikaci používá). Osloveni byli všichni rehabilitační odborníci s dostupným kontaktem (tedy i ti, kteří se specializují na jiné skupiny pacientů jako např. ortopedické diagnózy, pooperační stavy nebo bez vyhraněné specializace). Při zvážení tohoto faktu považujeme návratnost 373 korektně vyplněných dotazníků od terapeutů rovnoměrně zastoupených po celé ČR za dostatečně reprezentativní. Většina respondentů pravidelně pracuje s osobami s RS nebo pacienty s jinou neurologickou diagnózou.

Více než 65 % respondentů tvořili fyzioterapeuti, kteří jsou také osobami s RS nejvíce vyhledávanými rehabilitačními odborníky. Většinou poskytují terapii ambulantní formou (hrazenou pojišťovnou nebo na přímou platbu). Fyzioterapie odborníky se znalostí problematiky RS je pro pacienty dostupná ve všech krajích ČR. Naproti tomu se (na základě výsledků našeho dotazníkového šetření) zdá, že možnost péče psychologa se znalostí problematiky RS není stále ve všech krajích pacientům dostupná. Překvapivě málo pacientů také přichází k rehabilitačním odborníkům na základě doporučení svého ošetřujícího neurologa z RS centra.

Zde se teda nabízí spolku MS rehab z.s. prostor pro osvětové akce za účelem zdůraznění významu rehabilitace, ať již v časně nebo pozdější fázi onemocnění. Také je potřeba stále podporovat dostupnost komplexní rehabilitační péče (tedy dostupnost terapeutické péče fyzioterapeutů, ale také ergoterapeutů, logopedů a psychologů).

Na základě výsledků dotazníkového šetření budou v příštích letech připravovány odborné vzdělávací akce pro terapeutů a informační materiály, které pomohou zlepšit informovanost terapeutů (a jejich pacientů) o problematice a možnostech komplexní rehabilitační léčby chronického neurologického onemocnění RS.

Poděkování